

su tendirale životu u gradovima ili njihovoj neposrednoj blizini. U slučaju Dubrovnika zajednice franjevačkih i dominikanskih trećoredica počinju od sredine 15. stoljeća u velikoj mjeri potiskivati rekluze i rekluzorije. U početku su trećoredice potjecale iz redova plemstva ili građanske elite, ali to se s vremenom izmijenilo kako je pokret dobivao zamah tijekom 15. stoljeća u Dubrovniku. O svemu tome govori potpoglavlje simboličnoga naslova *Na silaznoj putanji* (213-257).

Autorica sažima svoje istraživačke rezultate u posljednjem poglavlju, *Zaključak: rekluze i pustinjaci u pobožnom krajobrazu srednjovjekovnog Dubrovnika* (259-263). Iz svega toga vrijedi ponoviti da autorica dovodi u pitanje uvriježeno mišljenje o izoliranosti rekluzu te štoviše, na osnovi notarskih dokumenata, otkriva aktivni društveni angažman mnogih od njih. Promjene u „pobožnom krajobrazu” Europe tijekom druge polovine 15. i početka 16. stoljeća uvjetovale su povijesnu marginalizaciju rekluzu (begina, picokara itd.). Međutim, ovim je djelom autorica, kako sama ističe, rekluzama i pustinjacima vratila njihov „povijesni glas” i otvorila jednu u historiografiji posve zanemarenu temu. Frustraciju pritom izaziva činjenica da zbog karaktera sačuvanih izvora nije moguće dati konkretnije odgovore na pitanja o identitetu, podrijetlu, društvenom statusu i utjecaju rekluzu i pustinjaka u dubrovačkom društvu. Jednako je tako teško odgovoriti i na pitanje koja je stvarna motivacija stajala iza odluke određene žene u postajanje rekluzom. Je li doista bila riječ o pobožnosti ili je status rekluze određenom dijelu ženske populacije djelovao kao najbolje rješenje u danim osobnim i širim društvenim okolnostima?

Na samome kraju knjige nalaze se dva priloga. Prvi čini tablica s popisom imena poznatih dubrovačkih rekluzu i pustinjaka do 1500. godine po lokalitetima na kojima su obitavali (265-280). U drugom prilogu autorica donosi izabrane transkripcije izvora o rekluzama i pustinjacima u srednjov-

vjekovnom Dubrovniku od početka 14. pa do početka 16. stoljeća (281-304). Osim toga, knjiga je opremljena sažetkom na engleskom jeziku (305-310), popisom izvora i literature (311-345), kazalom imena (347-368), kazalom mjesta (369-376) te popisom dosadašnjih izdanja Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku (377-382). Sve u svemu, razmatrana knjiga akademkinje Nelle Lonza važan je doprinos društvenoj i religijskoj povijesti Dubrovnika, kao i istočnojadranske obale u cjelini u širem mediteranskom i europskom kontekstu. Knjiga je posebice važna jer najveći dio fokusa stavlja na rekluze kao predmet povijesnoga razmatranja.

Ante Bećir

Tanja Trška, *Un arcivescovo del Cinquecento inquieto. Lodovico Beccadelli tra letteratura e arte* [Dubrovački nadbiskup Lodovico Beccadelli: na razmeđu književnosti i likovnih umjetnosti], Zagreb; Dubrovnik: Zavod za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku, 2021, 592 stranice

Nova knjiga Tanje Trška u izdanju Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku savršeno dokazuje da je Lodovico Beccadelli za nas iznimno važan, što je pak u potpunosti suprotnosti s onim što je, kako je i sama autorica navela, tvrdio Miroslav Krleža u *Enciklopediji Jugoslavije* („Beccadelli je za nas potpuno nevažan”). Nakon početnoga entuzijazma Josipa Torbarine tridesetih godina 20. stoljeća, hrvatska historiografija izlila je na Beccadellija zaborav, koji je ovo djelo Tanje Trška gotovo potpuno upilo. Autorica je to učinila na način koji je u svakom pogledu dostojan Beccadellijeva značenja za našu kulturu sredine 16. stoljeća. Ova knjiga ima sve pretpostavke da ostvari dvojaku ulogu: ponovno približi Lodovica Beccadellija

hrvatskoj znanosti osvještajući njegovu važnost, ali i na međunarodnoj sceni pokazuje kako hrvatska znanost još uvijek itekako drži do jednoga od najvažnijih razdoblja svoje povijesti.

Knjiga je podijeljena u osam poglavlja nanižanih na kronološkoj osi. U prvom dijelu uvoda (*Introduzione*, 11-32) autorica upoznaje čitatelja s prirodom svojega djela, koje je na neki način odraz činjenice da Beccadellijevo djelovanje i rad nisu bili vezani samo za jedno mjesto i kulturu. S obzirom na to da je obavljao razne dužnosti, među kojima i onu apostolskoga nuncija i ključnoga sudionika Tridentskoga sabora, da je za sobom ostavio nezanemarivu književnu ostavštinu, da se okušao i u historiografiji te da je ustvari u osnovi bio svestrani humanist, njegov lik i djelo različito su se tumačili na dvjema obalama Jadrana. Stoga je autorica imala težak zadatak pod isti krov smjestiti takvo višeznačje, što među ostalim sugerira i sam naslov knjige. Uvodno poglavlje nastavlja se iznošenjem biografskih podataka u mjeri koja čitatelja ni u jednom trenutku ne odvraća od teksta. Slijedi potpoglavlje s kratkim pregledom Beccadellijeve sudbine u talijanskoj i hrvatskoj historiografiji, u koje je vješto uklopljeno ono što autorica s pravom naziva „mit o Beccadelliju” i što ga je učinilo toliko zanimljivim domaćim istraživačima. Na prvi pogled može se činiti da je riječ o nesmotrenom otkrivanju karata na samom početku, ali ostatak knjige to uistinu opovrgava. Taj mit u obliku trokuta (Beccadelli – Tizian – Michelangelo) koji je jednim vrhom uprt u Dubrovniku jest u biti bio ključni razlog zbog kojega hrvatska historiografija ipak nije negdje usput izgubila Beccadellija. Posljednje potpoglavlje uvoda govori o vezi Beccadellija i likovnih umjetnosti, odnosno o pretpostavkama koje su omogućile tu vezu, a zaključuje se tvrdnjom da mu je tek položaj apostolskoga nuncija u Veneciji omogućio utjecaj i znatnija materijalna sredstva da uistinu zaroni u svijet likovne umjetnosti.

Drugo poglavlje (*Il periodo della nunziatura a Venezia (1550 – 1554)*, 33-92) posvećeno je razdoblju od 1550. do 1554., u kojem je Beccadelli obavljao dužnost apostolskoga nuncija u Veneciji. Riječ je o epizodi kojoj u hrvatskoj historiografiji nije posvećeno dovoljno prostora, stoga je ostala gotovo nepoznata. Međutim, taj je položaj bio iznimno prestižan te mu je omogućio da stvori pravi vlastiti kulturni krug. Ne treba zaboraviti ni činjenicu da upravo iz tih venecijanskih godina potječe njegovo poznanstvo, a poslije i prijateljstvo s Ivanom Marinovim Gondolom, koje će biti ključno za njegovo imenovanje dubrovačkim nadbiskupom. S obzirom na to da se radilo o funkciji koja je Beccadelliju omogućavala veliku neovisnost, financijsku samostalnost te slobodu djelovanja, vrlo brzo okupio je oko sebe osobe od kojih će ga neke poput Guglielma Dondinija, Francesca della Volpaie te Antonija Gigantea pratiti dobar dio njegova života. Trojica navedenih boravila su i u Dubrovniku u vrijeme Beccadellijeve nadbiskupske službe. Utjecajni položaj apostolskoga nuncija otvarao je brojne veze i poznanstva, pa su ga tako posjećivali čak i arhitekti i vojni inženjeri koji su nastojali sklopiti poslove u Papinskoj Državi, među kojima je svakako najvažnije ime Giovana Giacomina Leonardija, koji je u to vrijeme bio u službi vojvode od Urbina. Upravo je taj odnos bio presudan za Beccadellijevo poznanstvo s nekima od najvećih umjetnika toga doba kao što su Pietro Bembo, Sebastiano Serlio, Jacopo Sansovino, Tiziano Vecellio (Tizian) i Pietro Aretino. Dugotrajno prijateljstvo s Aretinom dokazuje da je Beccadellijev odnos s osobama iz područja umjetnosti često postajao nešto više od početnoga dodvoravanja i izvlačenja koristi od moćnoga apostolskog nuncija. Odnos s još jednim književnikom, Antonom Francescom Donijem, upućuje pak na to da je Beccadelli često upotrebljavao svoj utjecaj da bi autore spojio s najzvucnijim imenima mletačkoga izdavaštva, poput primjerice Paola Manuzija ili braće Spinelli. Znatan dio ovoga poglavlja zauzima dio

posvećen čuvenom Tizianovu portretu koji prikazuje Beccadellija. S obzirom na značaj djela, ali još više njegova autora, to je u svakom slučaju opravdano. Autorica jasno iznosi podatke o nastanku, izgledu, ali i kasnijoj sudbini te slike, zadovoljavajući na taj način i zahtjevnije čitatelje. Drugo poglavlje zaključuje se poznatom, ali slabo istraženom epizodom koja je neposredno prethodila Beccadellijevu dolasku u Dubrovnik. Riječ je o razdoblju u kojem je bio biskup Ravella, malenoga grada na amalfijskoj obali. Važno je istaknuti da nikad nije posjetio Ravello, odnosno da je bio tek naslovni biskup, što je bila ne tako rijetka praksa koju će, među ostalima, on sam nastojati dokinuti na Tridentskom saboru.

Središnje, najopširnije i hrvatskim čitateljima možda najzanimljivije poglavlje jest ono posvećeno razdoblju u kojem je Beccadelli bio dubrovački nadbiskup (*Il periodo Raguseo (1555 – 1560)*, 93-238). Imajući na umu činjenicu da je o tome napisano relativno mnogo, autorica je zasigurno bila suočena s izazovom koji pristup odabrati. Na prvi pogled jasno je da je, svjesna svojega povijesnoumjetničkog *forte*, naglasak stavila na Beccadellijevu vezu s ljetnikovcem na Šipanu te na neke druge manje poznate detalje njegova boravka u Dubrovniku povezane s djelovanjem na polju likovne umjetnosti. Prvo potpoglavlje uglavnom je priča o neuspjehu s obzirom na to da Beccadelli nije uspio provesti zamišljenu podjelu Dubrovnika na dvanaest gradskih župa i dvije izvangradske niti u naumu da osnuje isusovački kolegij, a sve zbog specifičnoga odnosa dubrovačke crkvene i svjetovne vlasti. Međutim, dijelovi ovoga poglavlja posvećeni Beccadellijevu djelovanju na obnovi i proširenju nadbiskupskoga ljetnikovca na Šipanu mogli bi biti zasebna studija, iako i kao takvi ne odskakuju od knjige kao cjeline. Autorica prati sudbinu ljetnikovca, ali i nadbiskupskoga posjeda od njegova prvoga spomena. Nenametljivo se naslanjajući na prethodna istraživanja, u prvom redu ona Nade Grujić, detaljno pristupa problemu te veliku

pozornost posvećuje ne toliko arhitekturi koliko slikovnim dekoracijama i freskama, što je upravo područje koje je bilo najslabije istraženo. Iznimno je zanimljivo i potpoglavlje u kojem autorica progovara o sudbini ljetnikovca nakon Beccadellijeva odlaska, koji je danas nepravедно zapašten i oronuo. Slijedi dio posvećen manje poznatim detaljima, prije svega brizi za ostale nadbiskupske posjede na širem području grada. Riječ je o manjem posjedu i danas nestaloj crkvi sv. Grgura Velikog, koja se nalazila negdje između današnjega svetišta Gospe od Milosrđa i crkve sv. Vlaha na Gorici. Beccadelli je razmišljao i o kupovini manjega zemljišta na Pilama, a arhivski izvori potvrđuju da je nadbiskupija sklopila ugovor o izgradnji kuće s vrtom na jednome nadbiskupskom posjedu u Gružu. Postoje i podaci o izgradnji građevine negdje na području Rijeke dubrovačke, ali autorica potvrđuje da skromnost podataka ne dopušta točnu ubikaciju toga posjeda. Posljednji dio ovoga poglavlja posvećen je umjetničkim djelima koja se mogu povezati s Beccadellijem. Autorica navodi da je vrlo problematično sastaviti neki iscrpniji inventar s obzirom na vremenski odmak od više od četiri stoljeća, ali da postoje naznake da se radilo većinom o krevetima, uljima na dasci, ponekoj vazi i bačvama. Međutim, postoje dva djela koja se tradicionalno povezuju s Lodovicom Beccadellijem. Riječ je o slici s motivom oplakivanja mrtvoga Krista (*Cristo morto*) koja se nalazi u crkvi sv. Stjepana prvomučenika u Šipanskoj Luci. Bez obzira na neka prethodna mišljenja te na lokalnu tradiciju, autorica smatra da je riječ o nepoznatom autoru koji je u biti slijedio predložak Pietra Perugina, odnosno njegove slike *Mrtvoga Krista oplakuju Nikodem i Josip iz Arimateje (Cristo morto tra Nicodemo e Giuseppe d'Arimatea)*, nastale između 1494. i 1498. Druga slika koja je izazvala mnogo pažnje je tzv. Dubrovačka Pietà, koja se čak pripisivala Michelangelu. Iako je istina da su kompozicija i motiv mrtvoga Krista koji leži u Marijinu naručju, a pridržavaju ga dvojica anđela,

Michelangelov izum, autorica ne ulazi u raspravu o atribuciji ove slike, nego potvrđuje da nema potvrde o tome da je slika bila vlasništvo ni Reginalda Polea, ni Crisostoma Calvina, ni Lodovica Beccadellija, kako se to tvrdilo i zbog čega je uostalom slika dovođena u vezu s Michelangelom. Međutim, autorica navodi da se u riznici župnoga muzeja na Lopudu čuvao srebrni reljef s istim motivom te da postojanje tih dvaju djela na dubrovačkom području ne može biti slučajnost i da ih se svakako može povezati s rimskim krugom kojem je Beccadelli pripadao sredinom 16. stoljeća. Zaključuje i da su oba djela vrlo vjerojatno stigla u Dubrovnik u istom razdoblju. Smrt pape Pavla IV. u kolovozu 1559. označila je kraj Beccadellijevih dubrovačkih godina. Iako tako nije namjeravao, već je naprotiv razmišljao o tome da u Dubrovniku bude pokopan, u ljeto 1560. zauvijek ga je napustio.

Po povratku u Italiju Beccadelli nastavlja s intenzivnim radom na projektu koji je u biti započeo još 1555., prije dolaska u Dubrovnik (*I luoghi del ritorno: Bologna e Pradalbino*, 239-338). Riječ je o nastojanju da premjesti obiteljsku kuću u Bologni bliže središtu grada te na taj način pokuša ponovno društveno afirmirati svoju obitelj, koja je bila jedna od starih bolonjskih obitelji, ali je s vremenom izgubila ugled i utjecaj. Međutim, u tom se pothvatu ispriječio niz problema, među kojima je jedan od najvećih bila bula pape Pavla IV. *Cum nimis absurdum* kojom je, među ostalim, u djelo provedena getoizacija Židova diljem Europe. Tako je kuća na trgu Santo Stefano koju je Beccadelli nastojao kupiti bila u vlasništvu židovske obitelji koja se odande morala preseliti u drugi dio grada, a stara kuća Beccadellijevih u ulici Via di Bel Carro koju je nastojao prodati našla se pak u granicama židovskoga geta. Na kraju je zamišljeno više-manje ostvareno, a bogata prepiska potvrđuje da je Beccadelli bio vrlo aktivno uključen u planiranje i uređenje nove obiteljske kuće. U istom razdoblju započeo je i poslove na uređenju obiteljske vile smještene u mjestu

Pradalbino nadomak Bologne, koja će postati utočište od gradskoga života, mjesto odmora i književnih susreta i stvaralaštva. Slijede potpoglavlja posvećena obnovi i upravljanju župnom crkvom Uznesenja Blažene Djevice Marije (Santa Maria Assunta) u Pradalbinu te opatijom sv. Fabijana i Sebastijana (Santissimi Fabiano e Sebastiano) u mjesto Val Lavino.

Sljedeće poglavlje (*La collezione di Lodovico Beccadelli*, 339-384) posvećeno je pokušaju rekonstrukcije Beccadellijeve zbirke umjetnina, o kojoj, kao i o većini ostaloga njegova djelovanja, podatke pronalazimo u bogatoj korespondenciji te u inventarima koje je sastavio nadbiskupov osobni tajnik i biograf Antonio Gigante. O značaju i umjetničkoj vrijednosti teško je govoriti jer su pisani tragovi oskudni, u smislu da nedostaju imena autora djela iz te zbirke razdijeljene između obiteljske kuće u Bologni i vile u Pradalbinu. Međutim, u očima njezina vlasnika bila je neprocjenjivo bogatstvo te je služila kao podsjetnik na obiteljsku prošlost.

Šesto poglavlje (*Tra letteratura e arte*, 385-416), koje je i dalo podnaslov čitavoj knjizi, u četiri gotovo neovisna potpoglavlja obrađuje najvažnije segmente Beccadellijeva djelovanja na razmeđu književnosti i likovne umjetnosti. I upravo se kroz odnos s Michelangelom Buonarrotijem možda najbolje ocrta ta fina granica i podvojenost Beccadellijeva djela i života. Poznanstvo s Michelangelom vjerojatno potječe iz njegovih rimskih godina, koje su prethodile preuzimanju dužnosti apostolskoga nuncija. Njih su dvojica nastavila održavati intenzivan kontakt gotovo sve do prvih godina Beccadellijeva boravka u Dubrovniku. Tada su se oni prorijedili jer je nadbiskup bio zaokupljen sređivanjem prilika u novopreuzetoj nadbiskupiji. Međutim, iz Dubrovnika je Beccadelli uputio Michelangelu tri pisma i pet soneta, a Michelangelo mu je uzvratilo s tri soneta. U jednom od soneta tada osamdesetogodišnji slikar čak je najavio mogućnost posjeta Dubrovniku, ali danas se sa sigurnošću zna

da do njega nikad nije došlo. Po Beccadellijevu povratku u Rim dva prijatelja zasigurno su se susrela krajem 1560., o čemu svjedoči jedno Beccadellijevo pismo Galeazzu Florimonteu. Autorica u ovom potpoglavlju također otkriva da je Michelangelov sonet *Al zuccherò, a la mula, a le candele*, za koji se dosad smatralo da je bio upućen Giorgiu Vasariju, u biti upućen upravo Beccadelliju. Kratko potpoglavlje posvećeno je i njegovu odnosu s talijanskom plemkinjom i pjesnikinjom Vittorijom Colonna, koju on spominje u biografiji Pietra Bemba te smrt koje je opjevao u sonetu *Per la signora Vittoria Colonna marchesana di Pescara*. Slijede dva potpoglavlja koja su također potpuno uglavljena u točki susreta likovnih umjetnosti i književnosti. U prvom se govori o imenu Lodovica Beccadellija koje se nalazi u tiskanim izdanjima, najčešće kao adresata, a u drugom je pak riječ o likovnim prikazima u tiskanim djelima, u prvom redu u obliku gravura ili portreta.

Pretposljednje poglavlje (*Gli anni Toscani* (1563 – 1572), 417-428) posvećeno je završetkom desetljeću njegova života, koje je proveo u Toskani u službi Cosima I. Medicija. Po odlasku iz Tridenta prihvatio je ponudu koja je uključivala pomaganje Cosimovu sinu Ferdinandu u obrazovanju, ali i u upravljanju Pizanskom nadbiskupijom. Međutim, nakon što je upravljanje tom nadbiskupijom prepušteno Angelu Niccoliniju, Beccadelli se naposljetku skrasio u Pratu, gdje je postao predstojnik Prateškoga kapetola, koju dužnost je obavljao do smrti 1572. Pokopan je pred glavnim oltarom tamošnje katedrale. Ta mu je služba donosila pristojne prihode i manje obveza u odnosu na onu dubrovačkoga nadbiskupa, pa se mogao u potpunosti posvetiti sređivanju osobnih stvari, u prvom redu u Bologni i Pradalbinu.

U posljednjem poglavlju (*Il lascito culturale di Lodovico Beccadelli*, 429-432) autorica sažima svoj pokušaj da ocrti profil crkvenoga dostojanstvenika iz 16. stoljeća. Ključnim smatra činjenicu da su česti premještaji

utjecali na to da je Beccadelli često mijenjao kulturne kontekste koji su ga uvelike oblikovali kao mecenu, kolekcionara i štovatelja umjetnosti. Čak se i dvostruka percepcija Lodovica Beccadellija na dvjema obalama Jadrana može objasniti različitim društvenim i kulturnim kontekstima. Dok ga se na istočnoj smatra velikim intelektualcem koji je u Dubrovnik stigao s punim kovčegom iskustva o bogatoj talijanskoj umjetnosti 16. stoljeća, na zapadnoj se obali njegov odlazak smatra zalazom njegove crkvene karijere. Nažalost, o njegovu poznanstvu s brojnim istaknutim ličnostima talijanske umjetnosti toga doba svjedoči tek malen broj do danas sačuvanih djela. No, autorica jasno zaključuje da ga je u djelovanju na umjetničkom polju, bilo u ulozi kolekcionara ili češće štovatelja umjetnosti, uvijek vodila ideja o očuvanju sjećanja.

Na sreću čitatelja, knjiga ne završava ovim posljednjim poglavljem. Slijede bogati prilozi (*Appendici*, 433-498) koji uključuju dijelove Beccadellijeva književnoga rada. Riječ je uglavnom o pjesničkim ostvarenjima, a najvažnije mjesto svakako zauzimaju soneti koje je Beccadelli razmjenjivao s Michelangelom. Potom slijedi izbor iz bogate epistolarnе ostavštine u novoj transkripciji. Popis vrela na kraju knjige još jednom potvrđuje da je autorica ovom djelu pristupila iznimno detaljno te da gotovo ništa nije prepustila slučajnosti ili neutemeljenoj interpretaciji.

Iako se na prvi pogled knjiga Tanje Trška povjesničarima može učiniti nezanimljivom i tek pukom povijesnoumjetničkom studijom, to nipošto nije tako. Ona nudi neiscrpan izvor za razumijevanje širega konteksta u kojem je djelovao i živio Lodovico Beccadelli. Bez te pozadine, u kojoj nam se jedan od najčuvenijih dubrovačkih nadbiskupa prikazuje kao svestrani humanist, visoki crkveni dostojanstvenik, pisac, mecena i štovatelj umjetnosti, bilo bi teško shvatiti njegov sve samo ne miran život i djelovanje u stoljeću obilježeno velikim političkim i društvenim poremećajima na

Apeninskom poluotoku, ali i ostatku Sredozemlja. Povrh svega navedenog, i sam Beccadelli kao da nije mirovao. Bologna, Rim, Venecija, Dubrovnik i Toskana tjerali su ga da se prilagođava temeljno različitim povijesnim, društvenim i kulturnim okruženjima, što je on, čini se, stoički podnosio. U tom smislu knjiga Tanje Trška zaista je velik pothvat, koji je tražio nemjerljivo znanje i upornost. Ova knjiga snažno je obogatila hrvatsku historiografiju, i to ne samo kad je u pitanju Lodovico Beccadelli, već humanistička kultura općenito. Stoga ona ima sve predispozicije da u tom smislu postane nezaobilazna referenca. Zbog detaljnosti i sveobuhvatnosti, promišljenoga i odmjerena metodološkog pristupa, teme, ali iskreno i zbog činjenice da je ipak napisano na „velikom” jeziku, vjerujem da će ovo djelo imati i međunarodni odjek. Ova je knjiga također još jedan dokaz dobro znane činjenice da je, osim po znanstvenoj produkciji, Zavod za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku u samom vrhu hrvatskoga izdavaštva kad je riječ o djelima u području humanističkih i društvenih znanosti.

Vedran Stojanović

Vesna Miović, *Dubrovački ples s kugom: vrijeme Lazareta na Pločama*, Zagreb; Dubrovnik: Zavod za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku, 2022, 232 stranice

Jedan od najvažnijih događaja 21. stoljeća, koji je obilježio cijeli svijet, jest pojava koronavirusa. Iako bi se moglo reći da je iz povjesničarske perspektive pretenciozno-proročki nazvati nešto *najvažnijim događajem*, jer tek smo zakoračili u drugo desetljeće, ipak mislim da s punim pravom možemo pandemiju bolesti COVID-19 već sad odrediti kao jedan od *ključnih momenata* čitavoga jednog stoljeća. Utjecaj ove pandemije bio je, i još uvijek je, vidljiv na

svakom polju čovjekova djelovanja. Korona je utjecala na sve – od političkih, geopolitičkih i ekonomskih aspekata pa sve do svakojakih elementarnih procesa svega onoga što čini čovjekovu svakidašnjicu. Zbog tih velikih i sveobuhvatnih reperkusija korone na ljudski život javio se mehanizam *pogleda u prošlost*. Dva su ključna razloga zašto su ljudi u trenutku kad je zavladała korona tražili iskustva svojih prethodnika koji su se suočavali s raznim epidemijama i bolestima. Prvi je onaj pragmatični. Oni koji su u svojim rukama imali moć odlučivanja tražili su pouku iz prošlosti. Povijesna lekcija trebala je odgovoriti na pitanje kako djelovati. Drugi razlog jednostavna je želja većine pojedinaca za okusom doživljaja ljudi koji su se već našli u sličnoj poziciji prijetnje i iskušenja različitih bolesti. U svjetlu ovakvih događaja kao nezaobilazan *pogled u prošlost* javlja se knjiga Vesne Miović *Dubrovački ples s kugom: vrijeme Lazareta na Pločama* u izdanju Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku. Ova monografija nastala je kao slijed autoričnih istraživanja o ulozi osmanskoga emina, službenika zaduženog za ubiranje poreza pri trgovini s Osmanskim Carstvom, koji je tada stanovao u Lazaretima na Pločama, i autoričnih istraživanja o Lazaretima s naglaskom na urbanitet toga prostora. U 12 poglavlja s 38 fotografija i dvije tablice analiziran je suživot grada i njegovih stanovnika s kugom od sredine 17. stoljeća do sloma Republike. Knjiga započinje *Predgovorom* (7-8), nakon kojega slijedi *Uvod: prvi koraci* (9-22), u kojem se prikazuju glavni aspekti zarazne bolesti kuge s naglaskom na Dubrovnik. Dan je pregled zdravstvene politike dubrovačke vlasti u periodu od crne smrti 1347./48. do kraja 16. stoljeća, kad se gradi lazaret na otoku Lokrumu, a već djeluje lazaret na Dančama. U poglavlju *Rađanje Lazareta na Pločama* (23-40) fokus je stavljen na izgradnju, održavanje i prostorno uređenje kompleksa trgovačkoga Lazareta na Pločama. Kao logičan nastavak, u sljedećem poglavlju, *Službenici saniteta na Pločama* (41-50), raščlanjen